

Diplomitöö
370275

Kartob
8. iv. 1940
nooetulu
R. Kõiv

E. V.
TARTU ÜLIKOOLI
ÕIGUSTEADUSKONN
8. apr. 1940
Ni 8.
TARTU ✓

Juurdlus ja eeluurimine kehtivas Kri-
minaalkohtupidamise seadustikus.

Diplomitöö.

Õigusteaduskonna
üliõpil. Jaan Jaansoo.
matr. nr. I2306.

T a r t u .

AA 2714.

aprilli kuu 1940.

Lehtkuul õigusteaduskonnas
12. IV. 1940.

Juurdlus ja eeluurimine kehtivas Kriminaalkohtupidamise seadustikus.

Tsiviilprotsessis on isiku õiguste kaitsmine sõltuvuses isiku enese tahtest. Kas tema tahab näiteks oma võlgnikult võlga nõuda kohtu teel, kui viimane vabatahtlikult ei tasu, on tema enese asi. Kui ta seda tahab, siis peab ta pöörama hagiga kohtu poole. Ta peab ühtlasi esitama kohtule ka tõendid selles, et temale võlgneb see, või teine isik teatud summa rahas, või mõnes muus asjas. Uhe sõnaga, tsiviilprotsessis lasub kõik lõppmenetlusele eelnev tegevus hageja enese pääl.

Hagi mõistele tsiviilprotsessuaalses mõttes vastab süüdistuse mõiste kriminaalprotsessis I).

I). J. Foinitski. Kurs ugolovnogo sudoproisvodstva lk. I.

Süüalust ei saa sundida süütunnustamisele, temal on isegi õigus vaikida ja tema vaikimist ei saa võtta süütunnustuseks (KKS § 457). Sellepärast lasub kriminaalprotsessis süüdistaja, haageja ülesanne riigiorganitel, kelledest tähtsamaks organiks on prokuratuur. Et tähendatud organid saaksid tõendada isiku süüdi, selleks vajavad nad tõendeid, mida saadakse kriminaaljälitamise kaudu. Mida raskem on kuritegu, seda komplitseeritum on tõendide kogumine. Seepärast näemegi, et kergemates süütegudes toimetab tõendite kogumist, mida nimetatakse juurdluseks ehk avanduseks, peaasjalikult politsei, kuna raskemates süütegudes seda toimetab kohtunik eeluurimise teel.

Meie Kriminaalkohtupidamise seadustikus erinevad avandus ja eeluurimine:

- 1). organite järgi, kes üht, või teist sooritavad,
- 2). otstarve järgi, mida taotleb üks ja mida teine,
- 3). menetlusviiside järgi ja

4).menetlustoimingute jõu järgi 2).

Kuna käesolevas töös ongi meie pääülesanne peatuda avanduse ja eeluurimise erinevuse juures,siis käsitame neid küsimusi mainitud järjekorras.

2).R.Räago.Kriminaalprotsessi õpperaamat lk.263.

I. Avanduse ja eeluurimise organite erinevus.

Avanduse toimetavad harilikult politsei-ametnikud (välis-, politilise- ja kriminaalpolitsei). Kuna kriminaal- ja politilise politsei koosseisud väikesed on, siis on harilik nähe, et välispolitseiametnik on süüteo paigal esimesena kohal. Selleks kohustab välispolitseid Politsei kujundamismääruse § 77, kus öeldud, et kuritegevuse vastu võitlemise alal on välispolitsei kohustatud jälitamist alustama ja avandust toimetama kõigis süüteoasjus, s.t. ka neis süütegudes, millede avandamine kuulaks kriminaal- ja politilise politsei pädevusse. Välispolitsei peab avandamist jätkama seni, kuni kohale ilmub vastavalt kriminaal- või politiline politsei 3).

Meie Kriminaalkohtupidamise seadustiku § 53

3). K. Räägo. m. t. lk. 265.

on öeldud, et iga sündmuse kohta, mis sisaldab süüteotunnuseid, alustab politsei juurdlust, ja asjus, mis ületavad jaoskonnakohtuniku alluvuse, teatab viivitamatalt, igal juhul mitte hiljem, kui 24 tunni jooksul, prokuratuuri esindajale. Kriminaalkohtupidamise seadustiku § 73 näeme, et kõigis ringkonnakohtule, Kohtukojale ja Riigikohtule alluvais avaliksüüdistusasjus on eeluurimine süüaluse kohtu alla andmiseks sunduslik, ringkonnakohtule alluvais erasüüdistusasjus aga -ainult omastamise, varguse ja kelmuse kohta, mis on korda saadetud abikaasade, ülenevate ja alanevate sugulaste vahel. Sama seadustiku § 74 järgi toimetab eeluurimist kohtu-uuri ja politsei kaasabil ja prokuratuuri järelvalvel.-

Eeltoodust näeme, et avandust toimetab peasjalikult politsei, kuna eeluurimist -kohtu-uuri ja.

Kõikide Euroopa riikide kriminaalkohtupida-

mise seadustikkude normid näevad ette, et politsei võtab esialgsest kriminaaljälitamisest osa, kuid selle osavõtu ulatus pole kõikjal ühtlane. On riike, kus uurimist kõigis süütegudes toimetab ainult politsei ja viimase poolt toimetatud uurimine on vormiliseks aluseks süüaluse kohtu alla andmiseks.

Teistes riikides aga on politseiavandus tunnustatud süüdlase kohtu alla andmise aluseks vaid kergemates süütegudes, kuna raskemates süütegudes on nõutav eeluurimine kohtuniku poolt. Kuid sarnastel juhtudel baseerub eeluurimine ikkagi politseiavandusele, sest kohtunik algab uurimist alles siis, kui politsei on juba süüteo ja süüaluse avastanud. Seega on kohtuniku uurimine avanduse täiendamine.

Meie Kriminaalkohtupidamise seadustiku normis, mis reguleerivad politsei osavõttu kriminaaljälitamises üldises korras, kuigi oluliste muudatustega, asendavad VKKS -ku §§ 249-260, 269

ja 27I eeskirju üldkohtule alluvais asjus ja §§ 47-52, I05 ja I06 eeskirju rahukohtunikule alluvais asjus 4).

VKKS-ku alusel toimetab eeluurimist kõigis rahukogule alluvais asjus kohtunik politsei kaasabil (§ 249). Tähendab, rahukogule alluvais asjus politsei ei saagi iseseisvalt toimetada esialgset asjauurimist. Sellest põhimõttest lähtudes on politsei õigused seadusega võrdlemisi piiratud ja määritletud puudulikult. Kui VKKS. § 249. põhimõttelikult nõuab, et kohtunik toime- taks eeluurimist rahukogule alluvais asjus, siis sama seadustiku § 252 määritleb, et kui ei ole kohal kohtu-uurijat ega prokuratuuri esindajat, on politsei kohustatud toimetama vajalikku avan- dust.

Praktiliselt aga kujunes olukord, et kohtu-

4). Sramtsenko ja Sirkov. Ustav ugolovnago sudo- proizvodstva lk. 369-375 ja I34-I40, I77.

uurijat ega ka prokuratuuri esindajat ei olnud sageli kohal ja seetõttu politsei oli § 252. põhjal sunnitud toimetama avandust. Kohtu-uurija tegevus piirdus sageli sellega, et ta politsei teadaande päale kirjutas ainult eeluurimise alustamise määruse, pani selle kaante vahele ja jäi ootama politseilt juurdluse saabumist 5).

VKKS. mainib erandi üldisest põhimõttest. Nimelt, peab politsei juurdlusega jõudma selguselele, kas süütegu üldse on toimunud juhul, kui ta on saanud andmeid ebakindlastest allikatest süüteo kohta. Sarnastel juhtudel juurdlus ei kuulu edasisaatmisele kohtu-uurijale, ega ka rahukohunikule, vaid prokuratuuri korraldusse. Prokuratuur, kas lõpetab asja, või saadab kohtu-uurijale eeluurimise toimetamiseks jne. (VKKS § 253.).

Vastandina VKKS-ku küllalt ebamääraselt koos-

5). K. Matto. Kriminaalkohtupidamise seadustik komentaaridega. lk. 63.

tatud eeskirjadele, kus politsei seadusetähe järgi omab kriminaaljälitamisel vaid minimaalse tähtsuse, kuid praktiliselt tema ölgadel lasub just algatus ja eeluurimise sooritamine, on meie politsei KKS-ku normide kaudu leidnud oma tegevusele algmenetlusel reaalselt täpsustatud aluse. KKS. § 53-da eeskiri, mis asendab VKKS §§ 250 ja 252, täpsustab meie politsei esimisi samme süüteo sündmuse avastamisel. Selle paragrahvi sätte kohaselt on politsei kohustatud iga sündmuse kohta, mis sisaldab süüteotunnuseid, alustama juurdlust ja vastandina VKKS-le teatama sellest vaid prokuratuurile, kes KKS § 68. alusel teostab järelvalvet politsei tegevuse üle juurdluse toimetamisel. See eeskiri puudutab vaid ringkonnakohtule alluvaid asju, kuna jaoskonnakohtule alluvais asjus saadab politsei juurdluse vahenditult jaoskonnakohtunikule (§ 71, 65.) Meie Kriminaalkohtupidamise seadustik ei tee

vahe, kas asi allub üldkohtule või jaoskonna-
kohtule, politsei on igal juhul, iga süüteo avas-
tamisel kohustatud sooritama avandust. KKS § 56
põhjal on meie politsei kohustatud vastu võtma
ka kaebusi erasüüdistusasjus, kuid saadab need
edasi juurdlust toimetamata alluvuse järgi,
kas kohtu-uurijale, või jaoskonnakohtunikule. Tä-
hendab, politsei ei saa erasüüdistusasjus oma al-
gatusel juurdlust toimetada, kuid peab seda siis-
ki tegema, kui see on temale tehtud ülesandeks,
kas kohtu-uurija poolt KKS § 92 põhjal, või jäl-
le jaoskonnakohtuniku poolt KKS § 747 põhjal.
KKS-kus pole üldse otseselt ette nähtud avandu-
se algamise ajendit, mil politsei on kohustatud
juurdlust algama. Meie KKS § 55 määritleb, et po-
litsei on kohustatud otsekohe juurdlust alusta-
ma süüteost kannatanu kaebusel, süüteo päältnägi-
ja avaldusel, süütegija süütunnistamisele ilmumi-
sel, prokuratuuri esindaja ettepanekul ja ameti-

võimude teadaandel. VKKS-kus olid mainitud juhud ette nähtud eeluurimise algamise ajendina (§ 297), kuna meie KKS-ku järgi on eeluurimise algamise ajendiks avalikes süüdistusasjus ainult politseijuurdlus, või prokuratuuri ettepanek.-

Mis puutub nüüd otseselt eeluurimise organisatsioonisse -kohtu-uurijasse, siis vkks-ku § 44-da järgi oli eeluurimine sunduslik kõigi süütegude kohta, mille tagajärjeks oli kõigi õiguste või iseäraliste õiguste kaotus. Muudes asjades võis süüalust § 545 järgi anda kohtu alla ka ilma eeluurimiseta, kui prokurör leidis võimaliku olevat koostada süüdistusakti ilma eeluurimiseta ja kui kohus sellega nõustus.

Eeltoodut kokku võttes peab mainima, et algmenetluse organite kompetentsi avanduse ja eeluurimise alustamises ja ulatuses on erinev võrreldes VKKS-ku meie KKS-kuga.

VKKS-ku järgi oli kohtu-uurija tegevuse ula-

tus ja tema kohused niivõrd seadusega ebatäpselt reguleeritud, et temal võimalus oli oma äranägemise järgi talitada. VKKS. § 297 põhjal pidi kohtu-uuriija politseiteadaande pääle kohe tegelikult alustama eeluurimist ja viivitamatalt ilmuma süüteo sündmuskohale, sest § 266. juhatusel pidi kohtu-uuriija õigel ajal tarvitusele võtma abinõud tõendite kogumiseks. Tegelikult aga ei alganud ta otsekohe süüteo avastamisel eeluurimist, ega ilmunud ka viivitamatalt süüteo sündmuskohale, vaid §§ 249, 252, 253 ja 256 eeskirjade kohaselt oli tal võimalus talitada vastupidiselt. Tema võis kirjutada ka eeluurimise alustamise määruse ja jääda ootama politsei poolt koostatud juurdluse saabumist.

Kui aga endisel ajal Venemaal kohtu-uuriija oli siiski sunnitud sõitma süüteo sündmuse kohale eeluurimist toimetama, siis oli see seletatav olukorraga, et vene politsei hariduse tasapind oli liig madal, kuna leidus urjadnikke,

kes ei olnud suutelised puuduliku kirjaoskamise tõttu juurdlust toimetama. Tolleaegselt poliitselit, halva koosseisu, halva korralduse, madala hariduse, teenistuses vilumatuse, juurdluste põhjendamata venitamise jne. puuduste tõttu ei saanudki loota korralikku juurdlust ja sageli esinesid isegi juhud, kus juurdleja politseiametnik oli kas oskamatus või sõprussidemete tõttu süüteoendid sedavõrd kõrvaldanud, et kohalesõitnud kohtu-uurijagi ei saanud asja parandada ega süüdlast avastada. Selle tagajärjel oli üle riigi uskumataalt palju süüteoasju, mis jäid kindlaks tegemata ja eeluurimistoimikud tulid kohtutes lõpetada. 6)

Meie olukord politseiametnikkude oskuse ja hariduse suhtes on hoopis teine. Politseikooli ellukutsumisega on hakatud ametkonda komplek-

6). Objasnitelnaja zapiska kiprojektu ustava ugolovnogo sudoproizvodstva köide I. II osa.

teerima politseikooli kaudu sisseastumise võist-
luseksamite läbi haritud nooremate kodanikega,
kelledest on eeldusi enam-vähem haid politsei-
ametnikke saada. Neile antakse politseikoolis
vastavad teadmised võitlemiseks kuritegevuse
vastu enne, kui neid saadetakse tegelikku tee-
nistusse. Ametkonnas on palju üliõpilasi ja ise-
gi juriidilise kõrgema haridusega isikuid, kes
oma pikaajalise praktiliste kogemuste tõttu
võivad asendada isegu kohtu-uurijat süüteo jä-
litamisel. Sellepärast on ka arusaadav, kui meie
politsei avanduse erikaal on tunduvalt tõusnud,
võrreldes veneaegse protsessiga. Politsei soo-
ritab nüüd avanduse eeluurimisreeglite järgi.
Kohtu-uuriija kontrollib avanduse toiminguid ja
kordab ainuüksi neid toiminguid, mis temale pais-
tavad puudulikena. Seega on avandus asetatud õi-
ge lähedale eeluurimisele ja muutub raskeks sel-
ge joone tõmbamine avanduse ja eeluurimise va-
hel. Avandus haarab meie Kriminaalkohtupidamise

seadustikus suure osa sellest, mis Lääne-Euroopa protsessides kuulub eeluurimise valdkonda.

2. Juurdluse ja eeluurimise vahe nende otstarbe järgi.

Poola KKS.art.243 formuleerib avanduse ülesande järgmiselt: "Avanduse otstarbeks on selgitada, kas tõeliselt on süütegu toimunud, keeda selles kahtlustada ja kas on küllaldane alus ametlikul süüdistajal taotella kriminaalkohtuliku jälitamise alustamist 7).

"Eeluurimise otstarve seisab selles, et valmistada asja ette selleks, et kohtu kätte andvad organid saaksid lahendada küsimuse, kas anda süü-

7). R.Räägo m.t.lk.263.

+

alune kohtu kätte...,või lõpetada jälitamine"8)

Poola Kriminaalkohtupidamise seadustik on üks uuematest seadustikest, mis Euroopas mak-
ma pandud, kuigi ta kannab VKKS-ku jälgi. Ta eri-
neb aga nii VKKS., kui ka meie KKS-kust selles,
et kohtu-uurija alustab eeluurimist vaid sel-
les süüteos (PKKS § 267) ja selle isiku vastu,
keda prokuratuur oma taotluses mainib. 9). Poo-
la KKS. eeldab, et kohtualune on kindlaks tehtud
avanduse kestel (art. 243, 245.), kuna VKKS-ku,
samuti ka meie KKS-ku eeskirjade põhjal võib
prokuratuur teha kohtu-uurijale ettepaneku eel-
uurimise alustamiseks ilma, et oleks kahtlus-
alune teada (KKS § 101.).

Meie Kriminaalkohtupidamise seadustikus on
sarnane moodus alles jäänud VKKS-ku § 276. mö-
jutusel. Kaebuse mõistet võis VKKS-ku järgi ase-
tada mõistega "kullaldane põhjus" ja "seaduslik

8). R. Räägo. m. t. lk. 263. 9). R. Räägo m. t. lk. 278.

alus". Küllaldaseks põhjuseks on näiteks süüteo sündmuse olemasolu, ja on ükskõik, kuidas sellest sai teada kohtu-uuri- ja -ta on kohustatud alustama eeluurimist. Seepärast võib eeluurimist alustada ilma kahjukannatajata ja ka ilma kahtlusaluseta. Prof. Foinitski mainis oma töös, et vene eeluurimine lähenes endise inkvisitsiooni põhimõttele. Vene seadusandluse järgi, erinevuses tolleaegsest saksa, inglise ja osalt prantsuse protsessist, ei olnud nõutav eeluurimise alustamiseks vormiline nõudepalve ega avalik kaebus. Eeluurimine oli suunatud materjaalse töö leidmiseks, kohtu-uuri- ja lasus ülesanne toimetada eeluurimist seni, kuni kõik asja kohta puutuvad andmed olid küllaldaselt selgitatud.

Vene seadusandluse järgi ignoreeris eeluurimine poolte õigusi ja otsest poolte mõistet. Kohtu-uuri- ja isikusse oli koondatud nii süüdistaja, kui ka kaitseja funktsioonid. Female

oli kohuseks tehtud süüdistavale teatamine nii süüdi suurendavatest, kui ka süüst vabastavatest asjaoludest. Olgugi, et seadustik ei tunnud poolte mõistet eeluurimisel, võimaldas ta siiski selles prokuröri osavõttu, kuid mitte poolena, vaid protsessi juhina. 10).

Et vene protsessis algmenetlus lähenes inkvisitsiooni põhimõttele, siis oli süüteo sündmus tähtsam, kui süüdlane. Juhul aga, kui algmenetlus läheneb võistkondlikule põhimõttele, kerkib iseenesest esikohale isik - süüdlane. Nagu mainisime, sammub selles küsimuses ka meie KKS vene Kriminaalkohtupidamise seadustiku järgedes, kuna ei olegi vaja süüdlase toimetamiseks eeluurimisele.-

Teine küsimus seisab selles, kuidas peab toimima kohtu-uuriija, kui ta süüteo uurimisel avastab teise süüteo, mis ei ole mainitud prokuröri

10). Foinitski m. t. 386.

taotluses ega ka avanduses. Vene KKS-ku ja ka meie KKS-ku alusel ei saa (alusel ei saa) kohtu-uuri ja alustada eeluurimist, enne kui prokuröri poolt selleks on tehtud korraldus, kuigi ta iseseisvalt on avastanud uue süüteo. Kuid nii vene, kui ka meie KKS nõuavad, et kohtu-uuri ja peab siiski astuma vajalikke samme süüteojälgede alalhoidmiseks.-

Meie peatusime kahe mainitud küsimuse juures seepärast, et just avanduse ja eeluurimise otsekoheste sihtide, otstarbe, kindlaksmääramisel on tähtis küsimus, kas algmenetlus on sihitud süüteo sündmuse, või süüteo kordasaatja vastu, või teisiti väljendades, kas süüteo sündmus või süüteo kordasaatja peavad olema lähtepunktiks avandusele, kui ka eeluurimisele. Meie maks-va KKS-ku järgi on süüteo sündmus selleks oluliseks teguriks, millele baseerub algmenetlus.

Nagu juba mainitud, on politsei kohustatud iga sündmuse kohta, mis sisaldab süüteotunnu-

seid, alustama avandust. Alati ei ole aga süüteotunnused selged, neid on hangitud kas mitte päältnägijalt, kuulujuttudest, või ebakindlast allikast. Sarnasel juhul politsei ei või alata juurdlust, vaid peab kindlaks tegema, kas süütegu on sündinud, andmete kogumise teel, nagu seda nõuab meie KKS § 54. Kogutud andmed, mis politsei arvates ei põhjusta juurdluse alustamist, kannab politsei kirjalikult ette prokuratuurile, kes omakord otsustab, kas lõpetada andmete kogumine, või neid täiendada ehk alustada juurdlust. Kui süüteofakt on tehtud kindlaks, lasub avanduse toimetajal ees juba raskem ülesanne - süüteo kordasaatja leidmine.

Uldiselt, kriminaaljälitamise algul püüab politsei kuulata üle kahjukannatajat. Kahjukannataja ülekuulamine määrab harilikult avanduse suuna ja ulatuse. Viimase seletuse kohaselt tuleb otsustada, keda hakata kahtlustama süüteos. Kahtlusaluse kindlaksmääramine on politsei vas-

tutusrikkam toiming avanduse toimetamisel. See-
pärast näemegi, et seaduseandja on püüdnud võima-
luse piirides täpsustada politsei tegevust. Nii
näiteks on määratud seadusega kindlaks, keda tu-
leb mõista süüteo sündmuse päältnägija all (§ 55).
Selleks võib olla vaid isik, kes oma meeltega on
tajunud süütegu. Neid aga, kes hiljem kohale on
jõudnud ja kuulujutte ning oma isiklikke arva-
musi avaldavad, ei saa juurdlemisel arvestada.
Politsei on kohustatud hoiatama kaebajat ja
päältnägijat KKS § 241 sätte kohaselt ja kuulu-
tama temale KrS § 141-^I ettenähtud tagajärgesid
valetunnistuse ja -kaebuse andmise eest.-

Teiselt poolt, on seaduseandja asetanud avan-
duse toimetaja alalise kontrolli alla. Nii peab
politsei avanduse alustamisest, mitte hiljem, kui
24 tunni jooksul, teatama prokurörile asjus, mis
ületavad jaoskonnakohtuniku alluvuse (KKS § 53.)

Lõpuks, annab Kohtukoja prokurör politseile
üldiseid juhtnööre süütegude kohta andmete ko-

mise ja juurdluse toimetamise alal (KKS § 68), kuna kohapäälne prokuratuuri esindaja valvab ja juhatab avanduse toimetamist. Seda võimalust on tegelikult kohtukoja prokurör ka kasutanud ning saatnud nii üldiseid juhiseid, kui ka igasuguseid määruste kavandeid, mis vajalikud juurdluse toimetamisel, ühtlustades seega juurdluse tehnilist kulge.-

Mainitud abinõud peavad kaasa aitama, et politsei võiks edukalt avastada kordasaadetud süütegusid ja nende kordasaatjaid.

Kui avandusega on tõestatud, et süütegu on tõesti aset leidnud ja süüdlane, s.o. avanduse kestel kahtlusalune, avastatud, siis saadab politsei avanduse kohtu-uurijale.

Kahtlusaluse ülekuulamine on tähtsam toiming juurdlemisel. Avanduse kestel on süüteo kordasaatja vaid kahtlusaluseks, kuna eeluurimisel ta võib muutuda süüaluseks II). KKS § 90-da

II). Objasnit. zapiska I. k. III osa lk. 337 ja. t.

alusel ei ole kohtu-uuri ja kohustatud kordama neid politseiavanduse toiminguid, mis on KKS. § 60. põhjal eeluurimiseeskirjade järgi toime- tatud rahuldavalt ja täielikult. Seepärast häs- ti sooritatud avandus teeb eeluurimise liht- saks ja vähe aega nõudvaks I2).

Kohtu-uuri ja päälesanne võib piirduda sel- lega, et ta, kuulunud üle kahtluseluse, koostab vastutusele võtmise määruse (KKS § I68), mille järgi kahtluselune muutub süüaluseks.

Kuid seadus, süüaluse huvides nõuab, et vastu- tusele võtmise määrus peab olema motiveeritud:

- I). selleks, et ta sunnib kohtu-uuri ja põh- jalikult kaalutlema kõiki asjaolusid ja mitte talitama liiga kergelt, ning
- 2). selleks, et süüalusel oleks võimalik ker- gemini asjas orienteeruda ja enese kait- seks esitada tõendusid I3).

Nii on ka kohtu-uuri ja tegevuste eeluurimisel KKS.

I2). R. Räägo m. t. lk. 279. I3). K. Matto m. t. lk. II8.

kaudu püütud reguleerida nõnda, et töö leidmine ei oleks sõltuvuses kohtu-uuri ja subjektiivsest arusaamisest. Kohtu-uuri ja on esiteks seotud avandusega, teiseks - seaduse täpsete eeskirjadega ja kolmandaks - valvab eeluurimise järgi prokuratuur. Nii näeme, et süüaluse huvid on meie KKS-ku järgi küllaldaselt kaitstud väärnähet eest. Uhes sellega tuleb mainida, et meil rahva kõrge haridusliku tasapinna tõttu nii avandus, kui ka eeluurimine toimub objektiivselt ja vägivaljata nii tunnistajate, kui ka kahtlus- ja süüaluste kohtlemise suhtes. Samuti asuvad kohtu- ja prokuratuuri võimud kättesaadaval, mille tõttu karmilt koheldul on kerge oma rikitud õigusi jalule seada. Sarnane olukord ei esinenud endisel ajal nii Venes, kui ka meil. Olid sagedased nähted, kus kuriteos kahtlustatavat sunniti ähvarduse ja peksuga omaks võtma süüdi, mida tema ei olnud tegelikult teinud, mille tõttu ta pidi ilmsüütalt kannatama. Samuti ei olnud

laial Venemaal halbade teolude tõttu kohtu-
võimud ja prokuratuuri esindajad rahvale kätte-
saadavad, mille tõttu kaugemates maanurkades va-
litses täielik omavoli. Jsegi tolleaegsed vene
kohtutegelased leidsid, et vene juurdluse ja
eeluurimise puuduseks oli: 1) politseijuurdlus
ei annud loodetud rahuldavaid tulemusi, 2) koh-
tu-uuriija asukoht oli rahvast kaugel ning oli
mitte kättesaadav, 3) kohtu-uuriija oli oma te-
gevusega liig ülekoormatud ja 4) prokuratuuri
järelvalve oli eeluurimise ja juurdluse asjas
nõrk. I4).

I4). Objasnitelnaja zapiska II osa. lk. 20 ja t.

3. Avanduse ja eeluurimise erinevus menetlusviiside järgi.

Meile, nagu teame, kaldub algmenetluses suurem osatähtsus avandusele. Avandusele on antud seaduslik alus ja avandustoimingule võrdne vormiline jõud eeluurimistoimingutega. Osa avandustoiminguid sooritataksegi eeluurimisreeglite järgi. Seega on avandus sisult asetatud õige lähedale eeluurimisele ja muutub raskeks selge joone tõmbamine avanduse ja eeluurimise vahel (15).

Meie KKS-ku § 60. eeskiri määrab politseiavanduse sisu ning ulatuse ja näitab ka selle toimetamise korra: "Juurdlusel toimetab politsei süüteo ja süütegija selgitamiseks tunnistajate ülekuulamist, vaatlusi, läbivaatusi, läbiotsimisi, väljavõtmisi ja asitõendite kogumist ja hoidmist eeluurimiseeskirjade järele. Politsei ei ole aga

15). R. Räägo m. t. lk. 264.

õigustatud juurdlusel tunnustajaid ja asjatund-
jaid laskma sunniviisil tuua ülekuulamisele ega
trahvima neid ilmumata jäämise korral, ega ka pos-
ti- ja telegraafilist kirjavahetust postil läbi
vaatama".

Uldreeglina on politsei mitte ainult õigus-
tatud, vaid ka kohustatud neid toiminguid soori-
tama, kuna VKKS-ku järgi võis politsei neid soo-
ritada vaid erandjuhtudel, kui ta sattus korda-
saadetavale, või vastkordasaadetud süüteoale ja
ka siis, kui oli karta, et kohtu-uurija kohale-
jõudmiseni süüteo jäljed võivad hävida. I6).

Vaatlusi, läbivaatusi, läbiotsimisi ja välja-
võtmisi tuleb lugeda tähtsamateks algmenetluse
ja just avanduse toiminguteks, kuna neid palju-
del juhtudel hiljem kohtu-uurijal ega ka koh-
tul pole võimalik kontrollida. Seejuures aga nen-
de toimingute abil saadud andmed loetakse sage-

I6). Sramtsenko ja Sirkov. Ustav ugolovnago su-
doproizvodstva lk. 373-375.

li kaaluvamaiks, kui tunnistajate seletusi, kuna need on objektiivsemad. I7).

Kuna teisest küljest on mainitud toimingud väga õrna iseloomuga, kuna nad puudutavad kodaniku põhiõigusi - kodu ja isiku puutumatust, siis on just selle tõttu nende toimingute sooritamiseks politsei kompetents üldreeglina piiratud. Meil aga toimetab politsei neid toiminguid just üldreeglina (KKS § 60).

Keelatud aga on politseil avanduse toimetamisel posti- ja telegraafilist kirjavahetust postil läbi vaadata ja kinni pidada. Motiivides põhjendatakse seda järgmiselt: "Posti- ja telegraafilise kirjavahetuse läbivaatamise ja kinnipidamise õigust politseil Vene KKS-ku järgi ei olnud ja seda ei pidanud komisjon otstarbekohaseks politseile anda ka eelnõu järgi, kuna posti- ja telegraafilise kirjavahetuse läbivaatamine ja kinnipidamine riivab niivõrd

I7). Matto m.t.lk.66.

tähtsat kodanikuõigust, et seda võib ette võtta ainult äärmise vajaduse korral, missugust vajadust võib komisjoni arvates õieti hinnata ainult kohtunik. Kui aga juurdlusel peaks tõeline vajadus selleks ette tulema, siis võib politsei juurdluse kohe üle anda kohtu-uurijale, sest eelnõu järgi ei ole politsei kohustatud iga kord juurdlust lõpule viima, vaid ta võib vajaduse korral üle anda ka valmis oleva osa" 18).

tähendab, isiku kirjavahetus võib jääda puutumatuks avanduse kestel niivõrd, kui võrd kirjad, telegrammid jne. ei ole kahtlusaluse käes, vaid asuvad veel posti-telegraafi asutistes. See kirjavahetus aga, mis leidub kahtlusaluse korteris, üldse tema juures, võib olla läbivaatamise ja kinnipidamise objektiks avanduse kestel.

Puhtteoreetiliselt pakub huvi, kuid ka praktiliselt omab tähtsust asjaolu, et avanduse kes-

18). K. Matto m. t. lk. 73.

tel ei ole politsei õigust kedagit süüalusena üle kuulata ja temale vormiliselt süüdistust ette panna. Et politsei ei saa ette panna vormilist süüdistust, on arusaadav, sest sarnasel juhul langeks kohtu-uuri ja instituut üldse ära. Kahtlusaluse ülekuulamist tunnustajana KKS. § 24 I. korras, nagu seda toimetab käesoleval ajal politsei, ei saa kuidagi pidada ideaalseks abinõuks.-

Motiivides on küll öeldud, et see asjaolu ei tähendavat seda, et politseil ei ole üldse õigust isikut, keda ta olemasolevate tõendite põhjal süüaluseks peab, üle kuulata. Säärast isikut võib politsei üle kuulata, kuid ainult tunnustajana. Komisjoni arvates ei saa politseile lubada kellegi ülekuulamist süüalusena järgmisil põhjusil: süüdistuse ettepanemiseks on tarvis kogutud andmete põhjal süüdistust kvalifitseerida, tähendab, ära määrata süükspandava süüteo koosseis vastava karistusseaduse disposi-

tiivosa kohaselt, sarnane ülesanne käivat politseile ülejõu ja sellepärast peab see jääma kohtuniku ülesandeks.19).

Selle argumentatsiooniga saab ainult osaliselt nõus olla ja nimelt selles osas, et politseile võib tekitada raskusi süüdistust kvalifitseerida. Kuid sarnane raskus ei võiks olla põhjuseks selles, et süüalune peab enese vastu tunnistaja osa mängima. Sarnane olukord nagu ei tahaks kokkukõlas olla selle arusaamisega, mis meil tunnistajast olemas. Paistab naiivse-
na ja ebaloogilisena nõuda süüaluse (kahtlusaluse) käest seletust, kusjuures ta peab objektiivselt valgustama tema poolt toimepandud
murdvarguse ehk vägistamise peensusi. Sealjuures enne ülekuulamist tuleb teda veel KKS § 241 korras hoiatada, et tema valet ei tunnistaks ja kuulutada temale Krs § 141-^I tagajärgesid vale-
tunnistuse andmisel ! Kuigi avanduse kestel

19). K. Matto m. t. lk. 73-74.

võib tunnistaja loobuda seletuse andmisest ja nagu oleksid sellega süüaluse (kahtlus- aluse) hu- vid kaitstud, ei ole siiski süüaluse (kahtlus- aluse) asetamine tunnistaja seisukorda kokku- kölas meie üldise arusaamisega tunnistajast ja süüalusest. See olukord on nagu enesepeetmine, sest juurdluse toimetamise korral kahtlusalu- ne, kes sooritanud mingi süüteo ja see süütegu ka täielikult avastatud, ning kahtlus- alune ka teadlik sellest avastamisest, viibib ülekuula- va politseiametniku ees enese teadmise järgi ikkagi, kui süüdlane. Ta seletab oma süütegu ilma salgamata ja palub isegi karistuse ker- gendust, mida nii mõnigi politseiametnik proto- kollib. Kas see süüdlane viibib kohtu-uuri- ja ees teise tundega, kui viimane esitab temale süüdistuse?

Magu mainisime, võib politseile tõeliselt ülepäsemata raskusi sünnitada süüdistuse kva- lifikatsioon, kuid seda ei olekski tal tarvis

teha, kui ta süüaluse kuulaks üle kahtlusaluse-
na ja mitte ei looks fiktsiooni, nagu oleks te-
gemist tunnistajaga, mida keegi ei usu ja mida
politsei kõige vähem usub.-

Meie KKS-ku eeskirjade järgi oli varem
politsei õigused süüdlase vastu tõkkeabinöude
tarvitusele võtmises võrdlemisi piiratud.
KKS § 62. järgi oli politseil õigus süüteo-
tabamisel süüalust vahistada eeluurimiseeskir-
jade järgi. Vahistamisest pidi ta viivitamata
vastavalt asja alluvusele teatama kohtu-uuri-
jale ja prokuratuuri esindajale või jaoskonna-
kohtunikule ja vahistatu ühes juurdlusega hil-
jemalt 48 tunni jooksul andma üle kohtu-uuri-
ja või jaoskonnakohtuniku korraldusse. KKS.
§ 63 alusel võis politsei süüteo-
tud süüaluse tõkestamise otstarbel vahistada
vastavalt asialluvusele kohtu-uuri-ja või jaos-
konnakohtuniku loal, millise loa võis anda ka
lähem kohtu-uuri-ja või jaoskonnakohtunik, kui
kaugel maa, või ühenduse puuduse tõttu ei olnud

võimalik nõutada luba kohtualluvusele vastavalt kohtu-uurijalt või jaoskonnakohtunikult. Politsei oli kohustatud säärase loa põhjal vahistatud isiku ühes juurdlusega üle andma alluvuse poolest vastavale kohtu-uurijale või jaoskonnakohtunikule hiljemalt 24.tunni jooksul, arvates vahistamise momendist. Äärmistel juhtudel, kui politsei juhuslikult ühel ajal avastab ja tabab säärase süüteolt mittetabatud süüaluse raskes kuriteos või kuriteos, kelle isikut ei olnud varem võimalik kindlaks teha, ning kelle vahistamise luba selle tõttu polnud võimalik kohtuvõimudelt nõutada, ja kelle kohta on andmeid, et ta kohtuvõimude eest kõrvale hoiab, on politseil õigus tabatut enesega kaasa kutsuda, keeldumise korral aga ta sunniviisil toimetada kohtu-uuriija või jaoskonnakohtuniku juurde või lähemasse telefoni- või telegraafiasukohta selleks, et viivitamata nõutada vastav vahistamis-

luba. Sarnase olukorra kohta on meie KKS-ku motiivides mainitud, et "sagedasti jäävad esialgsel juurdlusel ja ka eeluurimisel süüalused just raskeis kuritegudes, näit. röövimistes, tapmistes jne. kindlaks tegemata, kuna nad endid hoolega varjavad ja kohtuvõimude eest kõrvale hoiavad. Mõnikord aga avastab neid politsei üsna juhuslikult mõne teise asja jälitamisel. Kui säärasel juhul ei oleks politseil õigust teda enesega sunniviisil kaasa viia selleks, et kohtuvõimult luba muretseda tema vahistamiseks, siis põgeneks ta uuesti ja varjaks edaspidi hoolsamini.....nuhtluseks ausaile kodanikele" 20.)

Sarnane olukord oli küllalt ebasoodne avan-
duse toimetamisel, kuna politsei tegevus oli
liig piiratud kehtiva seadusega.

Seda olekorda parandati Kriminaalkohtupida-

mise seadustiku muutmise ja täiendamise seaduse novelliga. (R.T.I938,I06,9I7.).

Selle muudetud § 62.sätte kohaselt on politseil juurdluse toimetamisel õigus raskes kuriteos või kuriteos kahtlustatavat tõkestamise otstarbel eeluurimiseeskirjade järgi vahistada järgmistel juhtudel:

- 1.kui kahtlustatav on tabatud süüteoalt,
- 2.kui süüteo päaltnägija on kahtlustatavas süütegija ära tundnud,
- 3.kui kahtlustatav on ilmunud süütunnistusele või on andnud süütunnistust sisaldava seletuse,
- 4.kui kahtlustatava juures või tema elu- või töökohas on leitud ilmseid süüteo jälgi,
- 5.kui süüteo kordasaatmise abinõud või süüteo kordasaatmist tõendavad muud esemed kuuluvad kahtlustatavale või kui need on leitud tema juures,
- 6.kui kahtlustatav pärast süüteo kordasaat-

mist on teinud katsset põgeneda või on põgenenud oma elukoht, ja

7. kui kahtlustataval puudub kindel elukoht.

Politsei on kohustatud vahistatu ühes juurdlustoimikuga hiljemalt 72 tunni jooksul, arvates vahistamise momendist, üle andma alluvuse järgi vastavale kohtu-uurijale, või jaoskonnakohtunikule, kui prokuratuuri esindaja ei ole vahepeal juurdlust ühes vahistatuga oma korraldusse nõudnud, missugusel juhul prokuratuuri esindaja peab vahistatu sellesama tähtaja jooksul kas vabastama, või ühes juurdlusega alluvuse järgi üle andma kohtu-uurijale või jaoskonnakohtunikule. Jgast vahistamisest on politsei kohustatud viivitamata, kuid hiljemalt 24 tunni jooksul, esitama kirjaliku teate prokuratuuri esindajale. Ja sama seaduse novellis tähendatud § 63. ütleb, et kui politsei poolt vahistatu üleandmiseni ühes juurdlusega kohtu-uurijale, jaoskonnakohtunikule või prokuratuuri esindajale võivad vahistatu vahi alt vabastamiseks

Korraldust teha juurdluse toimetaja, tema ülemus ja prokuratuuri esindaja. Kui vahistamine toimus prokuratuuri esindaja ettepanekul, siis on vahi alt vabastamiseks samuti tarvilik viimase ettepanek või nõusolek.

Tähenдатud novellis on süüteo kordasaatjale avanduse kestel antud juba tema õige nimetus, nimelt kahtlusalune, mis näitab püüdmist KKS-kus esineva vea parandamiseks, ja täpsustamiseks. Pääle selle on mainitud paragrahvi eeskirjadega politseile antud kasutada laialdasemad võimalused süüdlaste-kahtlusaluste vabaduse tõkestamiseks, mis on igatahes eduks kuritegevuse vastu võitlemisel. On jäetud välja aega viitvad ja kiiret jälitamist takistavad loanõutamised kohtunikelt, kuna igal korral ei olegi tegelikul jälitamisel võimalust kohtunikuuga kokku saada ja temalt luba nõutada, mis asetab nii mõnelgi korral juurdleja politseiametniku kusagil maanurgas raskustesse. Selle

vastu on juurdleja ametnik seatud sõltuvusse prokuratuuriga, kellele ta on kohustatud esitama igast vahistamisest viivitamata, kuid mitte hiljem 24 tunni jooksul, kirjaliku teate, mille tõttu viimane saab kontrollida juurdleja tegevust ja seadusepärasust. Selle paragrahvi sätete kohaselt on juurdleja sunnitud avandust sooritama kiirelt, kuna hiljemalt 72 tunni jooksul peab tema vahistatu ühes juurdlustoimikuga üle andma alluvuse järgi vastavale kohtu-uurijale või jaoskonnakohtunikule juhul, kui prokuratuuri esindaja ei ole vahepeal juurdlust ühes vahistatuga nõudnud oma korraldusse. Tähendab, selle aja jooksul peab politsei püüdma koguda kõik võimalikud asjasse puutuvad tõendid. Samuti on avandust sooritaja ametnik sellega seotud nii oma ülemusega ja prokuratuuriga, kes võivad teha korraldust vahistatu vabastamiseks.

Muu hulgas oleks ka mainida, et nii avanduse, kui ka eeluurimise sooritamisel kuulatakse

tunnistajad üle vandeta (KKS. § 24I.), väljaarvatud juhul, kui 1) tunnistaja kavatseb pikemaks ajaks Eestist lahkuda ja 2) kui tunnistaja on elukar-detavalt haige (KKS § 240), millal ülekuulamine toimub vande all. Vande all ülekuulamine on vörmiline toiming ja kuulub kohtuliku uurimise hulka. (KKS § 479). Seda vaadet jagas ka endine vene protsess. Prof. Foinitski töös on mainitud: "Vande alla võtmine meie seaduse järgi võib toimuda vaid lõppmenetlusel ja ainult kohtulikul asjaarutusel. Eelmenetluses vannet ei võeta, kohtu-uuri ja vaid hoiatab ülekuulatatavat anda südame-tunnistuse järgi ainult tööle vastavat seletust ja et kohtus võib teda kuulata üle ka vande all. Erand lubatakse ainult neil juhtudel, kui võib karta, et ülekuulatatav ei saa ilmuda kohtusse, on karta haiguse tõttu tema suremist, kavatseb pikemaks ajaks ära sõita". Selles töös on samuti loendatud üles rida isikuid, kellede hulgas figureerib kuriteost kannatanu, keda ei kuu-

lata kohtus üle vande all. Ka leidsid teised vene kohtutegelased, et avanduse sooritamisel politsei ei võiks kahtlusalust ega ka tunnistajaid vormiliselt üle kuulata, arvatud välja juhtum, kui neist keegi on sedavõrd haige ja on karta tema suremist enne, kui kohale jõuab kohtu-uuriija. 21). Sarnaseid ülekuulamisi toimis politsei juhul, kui ta asendas kohtu-uuriijat.

Uheks valusamaks küsimuseks algmenetluses toimetamisel oleks küsimus -kui kaua ta võib kesta? See küsimus on KKS-kus jäetud reguleerimata. Nii siis võib ka avanduse sooritamine kesta kauemini, kui tarvis. Arvestades sellega, et avandusel nõutakse tõendite kogumist värsketel jälgedel, tuleb järeldada, et avanduse sooritamine ei tohiks venida liig aeglaseks. Avanduse tagajärjed on peaaesjalikult tingitud avandust toimetaja leidlikkusest, initsiatiivist ja kiirest

21). Objasnitelnaja zapiska II osa lk. 194.

tegutsemisest, vastandina eeluurimise organile, kelle kiire tegutsemine võib isegi kahju tuua. Siiski kestab meil algmenetlus liig kaua ja on palju juhtumeid, kus süüalused viibivad vangimajades kuude viisi eeluurimisel, et lõpuks vabaneda õigete kodanikkudena.

Tähtsamaks organiks, kes võib mõjutada algmenetluse kiirust, on prokuratuur. Prokuratuuri tegevus algmenetluse juures on sedavõrd laialdane, et tema otsekohene ülesanne ametliku süüdistajana ja valvajana seaduslikkuse järele jääb nagu varju tema tegevuse kõrval algmenetlusel. Kogu avanduse ja eeluurimise sooritamise on otseses seoses prokuratuuriga. Jga süüteo sündmusest on politsei kohustatud prokuratuurile ette kandma 24 tunni jooksul asjus, mis ületavad jaoskonnakohtu alluvuse. Tähendab, 24 tunni möödumisel, ehk veel varem, on prokuratuur alalises kontaktis avanduse sooritaja organiga ja juhivad teda (KKS § 53). Samuti KKS.

§ 100 alusel: "Prokuratuuri esindajad ei toime-
ta ise eeluurimist, kuid teevad selle kohta ette-
panekuid kohtu-uurijale ja valvavad alaliselt
eeluurimise järele". Selle ülesande teostami-
seks on prokuratuur õigustatud kõikide eeluuri-
mistoimingute juures viibima ja koha pääl neid
toiminguid läbi vaatama. (KKS § 102), ta võib koh-
tu-uurijale süütegude selgitamiseks ja tõendite
kogumiseks ettepanekuid teha (KKS § 103), võib
nõuda eeluurimise täiendamist (KKS § 106) jne.
Kokkuvõetult võib mainida, et prokuratuuriist
on rippuvuses algmenetluse toimetamise kiirus.
Teiselt poolt vaadatuna oleneb juurdluse kiirus
ja täpsus ka juurdleja ametniku ülemuse, s.o.
politseikomissari korraldusest, kelle näpunäide-
te järgi juurdlust toimetatakse. Nagu teada, toi-
metatakse meil eripolitsei poolt juurdlusi võrd-
lemisi põhjalikult ja täpselt. Välispolitsei juurd-
lused jätavad siiski palju soovida, kuna neid
toimetatakse võrdlemisi pääliskaudselt. Põhjuseks

ei ole sedavõrd vilumatus, kui just ajapuudus ja ülekoormatus igasuguste toimkondade, korrapidamiste ja maksunõudmiste näol. Politseiametnik on sõna otseses mõttes muutunud maksunõudjaks ametnikuks, mille tagajärjel kannatavad tema puhtpolitseilised ülesanded. Juurdluse toimetamisel vaadatakse alul juurdluse esimest lehekülgi, siis viimast lehekülgi, et pääliskaudselt jõuda selgusele, keda üle kuulata ja milles ning algabki ülekuulamine, lootes, et küllap ülekuulatatav ise oma asja seletab. Sellest tingituna jääb juurdlus puudulikuks ja paljudki olulised osad väljaselgitamatuks. Huvi- tavalt ei esine sarnane olukord üksnes meil, vaid politsei ülekoormatus esines ka endises vene politseis. Samuti, nagu omal ajal Venemaal, võib ka nüüd mõne üksiku vanema maakonstaabli juurdlusest leida igasuguste kõrvalise tähtsusega piasjade ja sündmustikkude kirjeldamist pikalt ja laialt, kuna olulised faktid on jae-

tud tahaplaanile ja isegi kirjeldamata.22).

Lõpetades käesolevat päätükki ja heites pilku veel kord toimingute tõenditele, mida politsei peab täitma eeluurimisreeglite järgi paistab, et see loend haarab rõhuva enamuse eeluurimistoiminguist üldse. Kohtu-uuri ja ülesandeks on jäetud süüdistuse esitamine kahtlusalusel, tunnistajate ja oskurite sunniviisiline ettetoimine ülekuulamisele, posti- ja telegraafilise kirjavahetuse läbivatamine ja tõkendi määramine.

22). Objasnitelnaja zapiska II osa lk.23.

4. Avanduse ja eeluurimise erinevus
menetlustoimingute jöu järgi.

Nagu juba mainisime, sooritatakse suurem osa avanduse toiminguid meie KKS-ku määratlusel, eeluurimisreeglite järgi, nii et kohtu-uuriija võib piirduda politsei poolt kogutud andmete täiendamisega juhul, kui see osutub tarvilikuks. Seepärast selle protsessi tulemuseks on, et avanduse toiminguid võib lõppmenetlusel avaldada tõenditena.

Meie kriminaalprotsess on rajatud "vabale tõendite hindamisele kohtuniku sisetunde järgi" (23). Nende tõendite hulka, mida kohus hindab, kuuluvad ka algmenetlusel saadud ja paberile fikseeritud andmed, näit.: kohtualuse seletus,

23). R. Räägo m. t. lk. 209.

tunnistajate seletus jne. Kuigi kirjalikud tõendid, mis enesest kujutavad suuliste tõendite märkmeid, pole primaarsed vaid sekundaarsed tõendid, ja kuigi meie protsessis prevaleerub suulise printsiip, omavad kirjalikud tõendid siiski avanduse ja eeluurimise toimingute näol lõppmenetlusel suure tähtsuse.

Juba see asjaolu, et kohtualune, tunnistajad, kui ka oskurid on teadlikud, et nad on juba oma seletused andnud ja et need seletused on kohtualual ning lõpuks, et neid võib avaldada, see asjaolu paneb neid mõtlema ja kaaluma oma seletusi juhul, kui keegi ka tahaks oma seletust muuta, kas kohtualuse kasuks, või kahjuks.

KKS-ku § 422. põhjal võib avaldada kohtus, kohtusse ilmunud tunnistaja avandusel ehk eeluurimisel antud ütluste protokolle kolmel juhul:

I. kui tunnistaja seletus kohtus erineb seletusest, mis ta (n)adis algmenetluses,

2. kui tunnistaja on unustanud asjaolud, ja

3. kui tunnistaja keeldub seadusliku aluseta tunnistuse andmisest.

Kohtusse mitteilmunud tunnistaja algmenetlusel antud ülekuulamisprotokollile võib avaldada, kui mitteilumise põhjused on kohus tunnustanud seaduslikeks (KKS § 42I).

Ringkonnakohtu teine aste ja jaoskonnakohus käivad mainitud KKS § § 42I ja 422 reeglite järgi, kuid nende juures võivad avaldamisele kuuluda ainult avanduseprotokollid 24)

Beluurimisel ja juurdlusel toimetatud vaatluste, läbivaatuste, läbiotsimiste ja väljavõtmiste protokolle, samuti ka asjatundjate arvamusi avaldatakse kohtus, kui pooled seda nõuavad, või kui kohus selle tunnustab tarvilikuks (KKS § 425). Tähendatud protokollide avaldamine on poolte nõudmisel kohuslik.-

Uhelt poolt on kehtiv printsiip: mida on

24). R. Räägo m. t. lk. 239.

võimalik suuliselt tõendada ja kui see tõendamine on primaarsem, seda tuleb ka suuliselt tõendada, mitte kasutades kirjalikke tõendeid 25)

Teiselt poolt aga, hinnates tõendeid oma veenude järgi on kohus õigustatud usaldusväärsemaiks pidama avandusel või eeluurimisel antud öeldisi kohtus antud öeldistest 26).

Kui küsida, milles erinevad avandus ja eeluurimine menetlustoimingute jöu järgi, tuleb vastata, et peaaegu eimillegagi. Oigus küll, kui politsei on avandusel kuulanud üle tunnistaja, ja kui kohtu-uuri ja teda on veel täiendavalt üle kuulanud, siis sarnasel juhul omab eeluurimisel saadud tõend suurema tähtsuse, kuna seda selust, mis tunnistaja on annud avandusel, ei saa enam avaldada kohtus. Tähendab, avandusel kogutud ja eeluurimisel kogutud tõendid erinevad üksteisest selle poolest, et eeluurimisel saadud

25). R. Räägo m. t. lk. 254. 26). K. Matto m. t. lk. 213.

töendid asendavad avandusel saadud tõendeid juhul, kui mõlemad on esitatud kohtule. Üldiselt, nad on ühejõulised selles mõttes, et avandusel saadud tõendid võivad asendada eeluurimise tõendeid juhul, kui kohtu-uuriija leiab olevat avanduse toiminguga nii täieliku, et ta ei soorita täiendavaid ülekuulamisi, vaatlusi jne. Sarnasel juhul võib kohus oma otsust koguni rajada avandusega saadud tõenditele. Meie kriminaalprotsess on rajatud tõendite vabahinnangu põhimõttele, mis väljendatud KKS-kus järgmiselt: § 53I: "Kohtunikud peavad kohtualuse süü või süütuse määrama oma veende järgi, aluseks võttes kõigi kohtulikul uurimisel selgunud asjaolude kogumi kaalutluse".

Kasutatud kirjandus.

1. R.Räago." Kriminaalprotsessi õpperaamat ".
Tartu. 1937.a.
2. K.Matto." Kriminaalkohtupidamise seadustik".
komentaaridega. Tallinn.
- 3."Objasnitelnaja zapiska" k projektu novoi re-
daktsii ustava ugolovnogo sudoproizvod-
stba. S.Peterburg 1910.
4. J.Foinitski."Kurs ugolovnogo sudoprois-
vodstva" Petrograd. 1915.
5. M.Sramtsenko."Ustav ugolovnogo sudo-
W.Sirkov. proisvodstva". S.Peterburg.1911.
6. Rozin. " Ugolovnoje sudoproisvodstvo".
Riga. 1924.

Ex lib. univ. Tart.